

İdil Biret ve Rumen müzikçileri Faruk GÜVENÇ

5 Mayıs Cuma, 6 Mayıs Cumartesi 1967 / Devlet Konser Salonu / Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası konserleri / şef: Gotthold E. Lesing; solist: İdil Biret (p i y a n o) / Brahms: Trajik uvertür; re minör 1. piyano konçertosu; 3. Senfoni .

3 N İ S A N 1897, Brahms'ın ölümünün yetmişinci yıldönümündü. İşte size yuvarlak bir rakkam. Baştan sona bir Brahms programı yapmak için bulunmaz fırsat. Ölümle başlarsın, konçertoyıldönümü olduğuna göre trajik bir uvertürlerden en dramatik olanı seçersin ve konserdokunaklı bir senfoniyle biter. Bu yönden her şey iyiydi de sadece tarih pek pek tutmuyordu. Brahms Nisanın başında ölmüş; oysa ki Lessing Brahms programını Mayısın başında yaptı. Haaa şimdi anlam. Demek ki Brahmsın ölümü için değil de 134. yıldönümü. Vakıyuvarlak bir rakkam değil ama konserlere üni forma giydirmeyi sevenler için yine de bir fırsat bu. Ama ben hoşlanmıyorum bu çeşit programlardan; kahvaltıda Brahms, öğle yemeğinde Brahms, gece yine Brahms. Hele sıradan bir icra olursa, nefesiniz kesilecek yerde bir can sıkıntısı içine gömülürsünüz. Tabii başta yorumun yavanlığından gehyordu bu, bir de pis selsler, beraberlikteki aksamlar gibi teknik pürüzlerden. Ama re minör konçerto İdil Biret'in sayesinde gerçek bir sanat hadisesi oldu. Birincil ve üçüncü bölümlerde kabına sığmayan

erkeksi bir enerji, Adagio'da içine dönük, duygulu bir genç kız. Piyanoda dağarının demir lebisini bu kadar kusursuz, bu kadar ölçülü ve bu kadar etkili çalmak çoğu zaman en tanınmış piyanistlere bile nasip olmuyor. Hele İdil Biret'in dinleyicilere sonradan sunduğu intermedzo'yu ben kimseden hattâ plâk üzerinde bu kadar mükemmel dinlememiştin.

11 Mayıs 1967 Perşembe / Devlet Konser Salonu / Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası konseri / şef: Constantin Bugenanu (Romanya), solist: piyanist Valentin Gheorghiu (Romanya) / Mihail Jora; Moldavya Manzaraları; Paul Constantinescu; piyano konçertosu: Theodor Grigoriu; Enesco'ya Saygı; Enesco: 1. Rumen Rapsodisi /

B U kültür anlaşması çerçevesi içinde düzenlenmiş bir konserdi. Geçenlerde Romanya'nın iki büyük ilinde Rumen orkestraları Türk bestecilerinin eserlerini çaldı, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası da Ankara İzmır konserleriyle buna karşılık verdi. Şimdi siz, Romanya'da hangi Türk bestecilerinin eserleri çalındı diye merak ediyorsunuzdur. Elbet de Necil Kâzım Akses'in, Ulvi Semal Erkin'in ve Cemal Reşid Reyin eserleri. Aksesin Balladı, Erkin'in Senfonisi ve Cemal Reşid Rey'in «Kâtipim» çeşitlemeleri. Son eserde solist İdil Biret'di. Orkestrayı Erkin ile Rey yönetti. Ru-

menler Türkiye için daha renkli bir program yapmışlar. Eserlerin kalitesi yönünden söylemiyorum bunu; program çeşitli kuşaktan bestecileri içine aldığı için söylüyorum. Tabii başta Enescu geliyor. Sonra hayattaki en tanınmış ve en eski Rumen bestecisi Mihail Jora ve onun iki öğrencisi. Jora yetmişaltı yaşında, Paul Constantinescu ellidördünde ölmüş. En gençleri de Theodor Grigoriu: kırk yaşında. Görüyorsunuz ki program yaparken hiçbir kuşağa haksızlık edilmemiş. Çünkü Romanya'da bu çeşit işleri Devletin sanat kurulu düzenler, biz de, bir iki bakamın, üç dört müsteşarın kapısını aşındırıp meselâ Necil Kâzım Akses düzenler.

B U konserden çıkan sonuçta göre çağdaş Rumen müziği genellikle folklor temeli üzerine oturuyor. Bu çeşit eserleri peşpeşe dinleyince bunalıyorum, sıkılıyorum ve sonuna doğru bestecinin işçiliğini de görmez oluyorum. Folkloru ya Bartok gibi, son zamanlardaki Saygun gibi kullanacakmışın, ya da fazla bozmadan, Enescu gibi, Erkin gibi kullanacakmışın. Mihail Jora, «Moldavya Manzaraları» adlı dört parçalık süitinde izlenimci bir yol tutturmuş. Özellikle birinci ve üçüncü parçalar ustaca orkestralanmış, havası olan etkili kompozisyonlar ama «çingene alayı» (son bölümü) dağınık kurulusuyla, gereksiz çok seslilik oyunları ile çeveden düşüyor. Paul Constantinescu'nun piyano konçertosu hence konserin en zayıf eseriydi. Besteci bir tutam

halk havası almış, bir tutam Grieg, bir tutam Rahmaninof; bir havanın içinde hepsini bir avuç gözyaşıyla iyice ezmiş, çıkarmış ortaya. Genç besteci Grigoriu'nun «Enescu'ya Saygı» adlı eseri ise kemanların kullanılışıyla, romantik havasıyla bana Schoenberg'in Aydınlık Gece'sini hatırlattı. Kemanlar topluluğu için yazılmış renksiz ama oldukça etkili bir müzik. Eserin dilini, uslubunu düşündüğüm vakit, bu Enescu'ya saygı mı, saygısızlık mı karar veremiyorum.

Ya şef nasıl diyeceksiniz, ya piyanist nasıl? İlk defa çalınan çağdaş eserlerle müzikçilerin iç dünyasını, yorum gücünü anlamak kolay olmayabilir, size ne sunulur sa onu kabullenmek zorunda kalıyorsunuz. Bu geanu iyi bir vuruş tekniği olan, orkestrayı peşinden sürükleyen önemli şeflerden değil ama yine de eli yüzü düzgün icralar çıkardı. E-ger piyano'larda da fortelerde de aynı biçimde kanat çırpmasaydı, orkestraları yerine bilekleri yorulsa idi beraberliği daha kolay sağlanabilir di gibime geliyor. Valentin Gheorghiu'nun ise son derece berrak ve temiz bir tuşesi, sağlam bir tekniği var. Son bölümde gereksiz yere koşuyordu ama yine de dinleyicilerin sıcak alkışlarını haketti.